

**Методичне забезпечення самостійного опрацювання
навчального матеріалу студентам.**

Тема програми: 3.1.8. Сказ. Хвороба Ауєскі.

Питання для самостійної роботи:

1. Хвороба Ауєскі у свиней (клінічні ознаки).
2. Хвороба Ауєскі собак та котів (клінічні ознаки).
3. Хвороба Ауєскі хутрових тварин (клінічні ознаки).

Основна література:

Постой В.П. Епізоотологія з мікробіологією. – К.:
Вища освіта, 2006. – С. 229 – 233

Додаткова література:

Каришева А.Ф. Спеціальна епізоотологія. – К.:
Вища освіта, 2002. – С. 96 – 105

Хвороба Ауєскі (*Pseudorabies*) — гостре зоонозне, контагіозне вірусне захворювання всіх видів ссавців, що характеризується ураженням центральної нервової системи (збудження, судоми, паралічі), ознаками пневмонії, пропасницею та нестерпним свербіжем і розчухуваннями в усіх видів тварин, за винятком свиней, норок і соболів. У літературі ця хвороба трапляється під назвами «псевдо-сказ», «інфекційний бульбарний параліч», «скажена сверблячка», «свербляча чума».

Поширення хвороби. Назва хвороби походить від прізвища угорського вченого Аладара Ауєскі, який у 1902 р. вперше диференціював її від сказу та

описав основні клінічні ознаки хвороби у великої рогатої худоби, собак і котів. Починаючи з 1930 р. хвороба Ауескі як захворювання, що вражає різні види тварин, зареєстрована в більшості країн світу і нині виявляється переважно на свино- та звірофермах у формі ензоотичних спалахів. Хвороба завдає значних економічних збитків, спричинюючи загибель 80 - 90 % молодняку у свинарських та звірівницьких господарствах. Перехворілі тварини істотно знижують приріст, а племінні — знецінюються. Значних затрат потребує організація й проведення карантинних та оздоровчих заходів.

Збудник хвороби — ДНК-вмісний вірус із родини *Herpesviridae*, має один серотип, хоча різні штами різняться вірулентністю й тропізмом. Вірус добре культивується в первинних і перещеплюваних лініях клітин, зокрема в клітинах курячих фіброblastів, нирки поросят, телят, собак, кроленят та інших тварин.

Вірус досить стійкий у зовнішньому середовищі і залишається життєздатним у висушеному та замороженому стані впродовж одного року, в ліофілізованому — понад 2 роки, при мінус 40°C — від 5 до 10 років. У ґрунті, гною, воді та кормах узимку зберігається до 30 — 46 діб, влітку — до 10 — 12 діб, у висохлих трупах гризунів — до 1 року.

Стійкий до дії креоліну та фенолу; 3%-й розчин їдкого натру, 1%-й розчин формальдегіду знищують його впродовж 5-10 хв. Біотермічне знезараження гною інактивує вірус улітку — за 5, взимку — за 12 діб.

Епізоотологія хвороби. Найсприйнятливішими до збудника хвороби Ауескі у природних умовах є: свині, собаки, коти та гризуни, рідше хворіє рогата худоба та хутрові звірі й дуже рідко — коні. Молодняк хворіє тяжче і з більшою летальністю. Вважається, що птахи, примати й холонокровні тварини до вірусу хвороби Ауескі не чутливі. З лабораторних тварин найчутливішими є кролі. Зафіксовано спорадичні випадки захворювання у людини.

Джерелом збудника інфекції є хворі й перехворілі тварини та вірусоносії, які виділяють вірус у зовнішнє середовище із секретами та екскретами. Найпоширеніше вірусоносієство серед свиней, тому первинне виникнення

інфекції у благополучних господарствах найчастіше пов'язане із завезенням для комплектування свиней-вірусоносіїв. Роль інших джерел вірусу, зокрема мишей-вірусоносіїв та щурів, у виникненні хвороби значно менша.

У великої рогатої худоби перебіг хвороби Ауескі порівняно зі свиньми тяжчий і майже завжди закінчується смертю, тому велика рогата худоба вважається тупиком у поширенні вірусу.

Зараження тварин відбувається внаслідок поїдання інфікованих кормів, молока, а також потрапляння вірусу в організм через пошкоджену слизову оболонку або шкіру. Причому аліментарний шлях зараження більш властивий м'ясоїдним і свиням, тоді як велика рогата худоба дуже чутлива до трансмісивного зараження і майже не чутлива до орального.

Для прояву хвороби Ауескі серед свинопоголів'я характерні відсутність сезонності, схильність до стаціонарності та ускладнення секундарними інфекціями (пастерельоз, сальмонельоз).

Ензоотії хвороби Ауескі серед хутрових звірів пов'язані в основному зі згодовуванням не знешкоджених боєнських відходів, мають швидкий перебіг (5 — 7 діб) і супроводжуються високою летальністю.

Патогенез. У природних умовах тварини заражаються вірусом унаслідок потрапляння його в носову порожнину. В носоглотці він розмножується й згодом проникає у центральну нервову систему. Через нервову, лімфатичну і кровоносну системи вірус потрапляє в різні органи.

Клінічні ознаки. Інкубаційний період триває від 3 до 14 діб. Характерною особливістю хвороби Ауескі у свиней, норок і соболів, на відміну від інших видів тварин, є відсутність свербіжів.

У *свиней* клінічна картина хвороби залежить від віку тварин. Найтяжче хворіють 1 — 10-денні поросята-сисуні, в яких спостерігаються загальна слабкість, пригнічення, іноді окремі судоми, хиткість ходи. Поросята не ссуть свиноматку, весь час лежать і майже всі гинуть упродовж першої доби. У

поросят від 10-денного віку до 3 - 4-місячних підсвинків хвороба Ауескі має класичну септичну

форму з ураженням центральної нервової системи: раптові епілептичні напади, конвульсії, судоми окремих груп м'язів, часті жувальні рухи, хода по колу, парези кінцівок. Характерними ознаками є слабкість заду, прогинання спини, а в лежачому стані — плавальні рухи грудними й тазовими кінцівками. Пропасниця спостерігається лише на початку хвороби. Хвороба триває 2-3 доби, летальність сягає 70 - 90 %. Іноді у молодих підсвинків хвороба Ауескі набуває оглумоподібної форми, спостерігається втрата голосу. У дорослих свиней перебіг хвороби Ауескі доброякісний, переважно з ураженням органів дихання, виявляється пропасницею, слабкістю, відсутністю апетиту, чханням, кашлем. Летальність не перевищує 3 - 5 %.

У великої рогатої худоби характерною клінічною ознакою хвороби Ауескі є сильний свербіж у ділянці носогубного дзеркала, губ, голови, щік. Тварина розчухує до крові сверблячі ділянки, має зляканий вигляд, дуже збуджена, реве, хитає головою, рветься з прив'язі, травмується, однак ніколи не виявляє агресивності. Загибель хворих тварин настає на 2 — 3-тю добу.

У собак інкубаційний період триває 2-4 доби. Спостерігаються сильний свербіж, занепокоєння, полохливість, жалібний хрипкий гавкіт, інколи збудження, як і при сказі, але без проявів агресії. Відмічаються паралічі глотки, часті жувальні рухи з виділенням значної кількості пінистої слини. Загибель настає впродовж перших двох діб.

У котів свербіж буває рідко. Хворі тварини дуже збуджені, але без проявів агресії, різко реагують на зовнішні подразнення, жалісно нявчать, з рота витікає слина. Спостерігаються параліч глотки, періодичні судомні скорочення м'язів голови та шиї, іноді уражуються легені. Загибель настає впродовж 24 — 36 год, випадки одужання бувають дуже рідко.

У хутрових звірів хвороба Ауескі виявляється у нервовій або легеневій формі. Спостерігаються значне нерівномірне розширення зіниць, розчухування шкіри

майже до крові, а також збудження, маневні рухи, судоми м'язів. При ураженні легень тварини важко, з хрипом дихають, кашляють, широко розставляють лапи і сильно витягують уперед шию. Загибель настає впродовж 2-3 діб.

Патологоанатомічні зміни. У зв'язку з наявністю розчухувань шкіра гіперемійована, набрякла. На розтині у свиней і овець виявляють набряк легень і гортані, а в носовій порожнині, трахеї, бронхах — пінисту рідину. Судини мозку ін'єктовані, під оболонками знаходять крововилив. Усі ці зміни, крім розчухувань, не є постійними й специфічними.

Діагноз установлюють на підставі характерних клініко-епізоотологічних показників, патологоанатомічних даних і результатів лабораторних досліджень. У лабораторію для досліджень надсилають свіжий труп тварини або патологічний матеріал (голову, шматочки головного чи довгастого мозку, заглиткові й бронхіальні лімфовузли, шматочки мигдаликів, слизові оболонки носа, легень, печінки, селезінки, нирок) від загиблих або забитих в агональному стані тварин.

Лабораторні дослідження полягають у виявленні вірусу в патологічному матеріалі, виділенні його та ідентифікації в чутливій культурі клітин за допомогою реакції нейтралізації, проведенні біо-проби на кролях шляхом підшкірного або внутрішньом'язового зараження. У разі наявності вірусу в патологічному матеріалі у заражених кролів на 3 — 5-ту добу з'являються характерні ознаки хвороби — збудження, свербіж, розчухування, паралічі та загибель.

Для ретроспективної діагностики проводять дослідження парних сироваток крові за реакцією нейтралізації в культурі клітин і на кролях, а також РДП, РЗК, РИГА та ELISA методом.

Диференціальна діагностика передбачає необхідність відрізнити хворобу Ауескі в усіх видів тварин від сказу, а у свиней також від чуми, тешенської хвороби, сальмонельозу, грипу, лістеріозу, пастерельозу, А- і Б-авітамінозів та отруєнь хлоридом натрію.

Лікування загалом малоефективне. На початку захворювання можна застосовувати специфічний імуноглобулін. З метою профілактики секундарних інфекцій використовують антибіотики й сульфаніламідні препарати, вітаміни А і Б.

Імунітет. У перехворілих на хворобу Ауескі тварин формується стійкий імунітет тривалістю до 3 років. Для активної імунізації тварин у неблагополучних і загрозливих щодо хвороби Ауескі господарствах України запропоновано рідку культуральну інактивовану вакцину проти хвороби Ауескі свиней, овець і хутрових звірів. Вакцинують тільки клінічно здорових тварин дворазово з інтервалом 7-8 діб, у дозі від 1 до 5 мл залежно від виду й віку тварин. Імунітет настає через 7 діб і триває у свиней 9 міс, в овець та хутрових звірів — 6 міс.

Профілактика та заходи боротьби мають бути спрямовані на охорону благополучних господарств від занесення вірусу хвороби Ауескі, ліквідацію хвороби в неблагополучних пунктах, оздоровлення тварин та викорінювання цієї хвороби.

Запобігання виникненню хвороби Ауескі в господарстві ґрунтується на комплектуванні стада тваринами лише з благополучних щодо цієї хвороби господарств, виконанні всіх вимог профілактичного карантинування новозавезених тварин, недопущенні занесення збудника хвороби з гризунами, бродячими собаками й котами та профілактичній вакцинації тварин. Не дозволяється згодовування свиням або м'ясоїдним тваринам у сирому вигляді м'ясопродуктів, отриманих від вимушено забитих тварин, а також відходів боєнь, їдалень, кухонь.

У разі виникнення підозри щодо появи хвороби Ауескі, а також при масовій загибелі гризунів припиняють господарські контакти з неблагополучними фермами і спрямовують свою діяльність на уточнення діагнозу та організацію заходів для запобігання поширенню хвороби. Після встановлення діагнозу господарство (ферму, окремий двір) визнають неблагополучним щодо хвороби

Ауєскі, в ньому запроваджують карантинні обмеження. Щодня здійснюють клінічний огляд і термометрію поголів'я. Хворих тварин забивають і утилізують, а клінічно здорове поголів'я, в тому числі поросят 2 - 3-денного віку, щеплюють вакциною проти хвороби Ауєскі. Для цього існують як живі, так і інактивовані вакцини. Регулярно проводять дезінфекцію, дератизацію та знищення бродячих собак і котів. Труп тварин спалюють або утилізують.

Карантинні обмеження з неблагополучного щодо хвороби Ауєскі свинарського господарства знімають через один місяць після припинення захворювання, видалення перехворілих та інфікованих тварин або їх ізольованого утримання з метою відгодівлі та забою, а також після проведення санітарного ремонту приміщень і всього комплексу ветеринарно-санітарних заходів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення хвороби.
2. Які види тварин найчастіше хворіють на хворобу Ауєскі?
3. Чому хворобу Ауєскі називають псевдосказ?
4. Назвіть можливі джерела збудника хвороби Ауєскі?
5. Якими шляхами збудник хвороби виділяється з організму тварин?
6. Які основні клінічні ознаки хвороби Ауєскі у свиней?
7. Які основні клінічні ознаки хвороби Ауєскі собак та котів?
8. Які основні клінічні ознаки хвороби Ауєскі у хутрових звірів?
9. Як діагностують хворобу Ауєскі у свиней?
10. Як діагностують хворобу Ауєскі у собак та котів?
11. Як діагностують хворобу Ауєскі у хутрових звірів?
12. Назвіть методи лікування хвороби Ауєскі у різних видів тварин?
12. Яка профілактика та заходи боротьби з хворобою Ауєскі в неблагополучних господарствах?